

KEYKUBADİYE SARAYI FİGÜRLÜ ÇİNİLERİ (2014-2017)

FIGURAL TILES of KEYKUBADİYE PALACE (2014-2017)

Ali BAŞ*

Remzi DURAN**

Şükrü DURSUN***

Öz

Anadolu Selçuklularının önemli yönetim merkezlerinden olan Kayseri'deki Keykubadiye Sarayı, I. Alaeddin Keykubad döneminde, 1220'li yıllarda, muhtemelen 1224-1226 yılları aralığında yapılmıştır. Saray, 1243 Köseadağ Savaşı sonrasında Moğolların istilasıyla yakılıp-yıkılmıştır. Tahribat boyutlarının çok büyük olması nedeniyle onarıma gidilmemiş, saray anlayışı içinde kullanım dışı kalmış ve yeri dahi unutulmuştur. 1953 yılına gelindiğinde Zeki Oral tarafından keşfedilerek, bilim dünyasına tanıtılan sarayın çeşitli bölümlerinde 1964 ve 1980 yıllarında daimî olmayan kazılar gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında Prof. Dr. Ali Baş'ın bilimsel danışmanlığında mevcut iki yapı çevresinde sondaj çalışması yapılmış, 2015 yılında ise Prof. Dr. Ali Baş başkanlığında yürütülen daimî kazıya dönüşmüştür. Sondaj ve sonrasında 2015-2017 yılı aralığındaki kazı çalışmalarında çeşitli özelliklerde figürlü çiniler açığa çıkarılmıştır. Özellikle 2017 yılında Dört Kemerli Yapının doğusundaki E3 Açmasında lokal bir alan bu grup çinilerin en çok rastlandığı bölümdür. İncelediğimiz çinilerden bir tanesi üçgen formu iken, diğerlerinin tamamı sekiz köşeli yıldızlardan oluşmaktadır. Teknik olarak ise sıraltı ve lüster kullanılmıştır. Çinilerde genel olarak insan, hayvan veya fantastik yaratık tasvirleri işlenmiştir. Bunlardan bazıları ünik özellikler sergilerken, bazıları da dönemin diğer eserlerindeki benzer örneklerin çeşitlemelerindedir. Figürlerden kuş tasvirlerinin bir bölümü fantastik yaratıklar olup, diğerleri doğada var olan karakterlerdir. Bu çalışmada kuş figürlü olan çiniler kapsam dışı tutularak, diğer hayvan figürleri ile insan tasvirinin yer aldığı çiniler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keykubadiye, saray, çini, figür, süsleme

Abstract

Keykubadiye Palace in Kayseri, which is one of the important administrative centers of the Anatolian Seljuks, was built during the period of Alaeddin Keykubad I, in the 1220s, probably between 1224-1226 years. The Palace was burned and destroyed by the

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya.
ORCID ID: 0000-0002-4314-0498 ♦ E-mail: abas@selcuk.edu.tr

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya.
ORCID ID: 0000-0002-7374-6116 ♦ E-mail: rduran@selcuk.edu.tr

*** Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Konya.
ORCID ID: 0000-0001-8465-7533 ♦ E-mail: sukurdursun@gmail.com

invasion of the Mongols after the War Köseadağ in 1243. Because of the large destruction, the Palace could not be restored. So It was out of use in the sense of palace and its place was forgotten. In 1953, this Palace was discovered by Zeki Oral and introduced to the world of science. Non-permanent excavations were carried out in various parts of the palace in 1964 and 1980 years. In 2014, the drilling work was conducted around the two existing structures under scientific consultancy of Prof. Dr. Ali Bas and this was changed into permanent excavations under the presidency of Prof. Dr. Ali Bas. The figured tiles of various characteristics were revealed during the drilling and the excavation works between 2015-2017 years. Especially in 2017, a local area in Trench E3 to the east of the Four Arched Building is the most common part of these tiles. One of the tiles we examine is triangular, while the others usually consist of octagonal stars. Technically, underglaze and luster were used. In general, the depictions of human, animal or fantasy creatures were treated. Some of them exhibit unique features, while others are the variations of similar examples in other works of this period. Some of the bird depictions are fantasy creatures, others are characters in nature. In this study, the tiles with bird figures were excluded and the tiles with other animal figures and human depictions were examined.

Keywords: *Keykubadiye, saray, çini, figür, süsleme*

1. Giriş

Anadolu Selçukluları döneminde Darü'l Feth¹ yani Fetih Kapısı olarak adlandırılan Kayseri'de yer alan Keykubadiye Sarayı, şehir merkezinin yaklaşık 10 km kuzeybatısında, günümüzde Kayseri Şeker Fabrikası arazisinde bulunan Keykubad (Şeker) Gölünün çevresinde kurulmuştur. Dönemin ünlü tarihçisi İbn Bibi'nin "sanki Tanrı cenneti dünyada göstermek için yaratmıştı"² ifadesinden de anlaşıldığı üzere bu alanın tercihi doğal güzeleliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda burası Selçuklu ordusunun toplanma alanı olan Meşhed Ovasının hemen yanı başında olmasıyla da stratejik açıdan önemli bir merkezdir.

Keykubadiye Sarayı, devlet işlerinin görüldüğü bir merkez olmasıyla birlikte, şehrin Darü'l Feth isminden de anlaşıldığı üzere özellikle doğudaki fetih politikaları için karar ve harekât merkezidir. İnşa tarihi kesin bilinmemekle birlikte, dönemin kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre Sultan I. Alaeddin Keykubad döneminde, muhtemelen 1220-1226 yılları aralığında inşa edilmiştir.

Kaynaklardan edinilen bilgilere göre sarayın kullanım ömrü çok kısa olmuştur. 1243 Köseadağ Savaşında, Moğol ordusu karşısında Selçukluların ağır yenilgiye uğraması sebebiyle birçok merkez Moğollar tarafından yağmalanmış ve yakılıp, yıkılmıştır.

1 İbn Bibi, 1996a, 191.

2 İbn Bibi, 1996b, 321-324.

Kayseri kent merkeziyle birlikte Keykubadiye Sarayı bu tahribatin en ağır yaşandığı yerlerdendir. Tahribatin boyutlarının çok büyük olması sebebiyle saray, Selçuklu döneminde onarılmamış ve bir daha da saray olarak kullanılmamıştır³.

Saraydan günümüze iki yapı kalıntısı ulaşabilmiştir. Bunlardan birisi Dört Kemerli Yapı (Küçük Köşk), diğeri de Tonozlu Yapı'dır (Büyük Köşk). Harap durumda olan her iki eser de genel özelliklerini büyük oranda yitirmiştir. Saraya ait diğer bölümler ise tamamen yıkılmış ve toprak altında kalmıştır. Kullanımı bittiği için adeta kaderine terk edilen ve zaman içerisinde tamamen unutulmuş saray, kaynaklarda geçen bilgilerden hareketle Kayseri çevresinde çalışmalar yapan Zeki Oral tarafından 1953 yılında keşfedilerek bilim dünyasına tanıtılmıştır. Zeki Oral bu süreçte mimari kalıntıların çevresinde küçük çaplı sondajlar gerçekleştirmiş, ancak devamını getirmemiştir. 1964 yılında Prof. Dr. Oktay Aslanapa başkanlığında sistematik kazı yapılmasına yönelik adımlar atılmış, tek sezonluk çalışmalarda önemli verilere ulaşılmasına rağmen bu çalışma da devam ettirilmemiştir. 1980 yılına gelindiğinde Prof. Dr. M. Oluş Arık ve Prof. Dr. Rüçhan Arık tarafından yeniden kazı çalışmalarına başlanmış, kısa süreli bu çalışmada da bazı nedenlerden dolayı süreklilik sağlanamamıştır. 2014 yılında Kayseri Müze Müdürlüğü denetiminde, Prof. Dr. Ali Baş'ın bilimsel danışmanlığında ve Dr. Şükrü Dursun'un gözetiminde Tonozlu Yapı ve Dört Kemerli Yapı olarak isimlendirilen kalıntılarda 07.04.2014 -17.04.2014 tarihleri arasında sondaj ve temizlik çalışması gerçekleştirilmiştir⁴. Oldukça kısa süren bu çalışmada önemli kültür varlıklarının ortaya çıkarılması kazının daimî hale getirilmesi yönünde bir düşünce oluşturmuş, buna bağlı olarak 2014 yılında Kayseri Şeker Şirketinden alınan muvafakat ile Kültür ve Turizm Bakanlığına müracaatta bulunulmuş, 2015 yılında Bakanlar Kurulu onayı ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile Prof. Dr. Ali Baş başkanlığında kazı çalışmalarına başlanmıştır⁵.

2015-2017 yıllarındaki kazı çalışmalarımız Dört Kemerli Yapı'nın çevresinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dönemde ele geçen buluntular arasında çiniler çoğunlukta olmakla birlikte, in-situ olanlara rastlanmamıştır. Çiniler tek renk sırlı, sıraltı ve lüster tekniklerinde hazırlanmış olup, tek renk sırlı ve sıraltı tekniğinde olanlar sayısal olarak daha fazladır. Ne yazık ki bunların çok azı bütün veya bütüne yakın olarak ele geçmiştir. Çinilerdeki süslemelerde geometrik ve bitkisel motifler ağırlıkta olmakla birlikte figürlü çiniler de önemli bir yer tutar.

Anadolu Selçuklularının zengin figürlü süslemeleri, dönemin diğer saraylarındaki gibi oldukça kaliteli işçilikle hazırlanmış olan Keykubadiye Sarayı çinilerinde de yer bulmuştur. Çinilerde genel olarak insan, hayvan veya fantastik yaratık tasvirleri, çeşitli

3 Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, 70.

4 Sondaj çalışması hakkında bk. Baş & Dursun, 2017, 87-105.

5 Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi adına yürüttüğümüz kazı ile ilgili olarak her iki kurum başta olmak üzere, kazımıza destek veren Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. ve Türk Tarih Kurumu başkanlığına teşekkür ederiz.

tür ve özelliklerde işlenmiştir. Bunlardan bazıları ünik özellikler sergilerken, bazıları da dönemin diğer eserlerindeki benzer örneklerin çeşitlemelerindedir. Figürlerden kuş tasvirlerinin bir bölümü fantastik yaratıklar olup, diğerleri doğada var olan karakterlerdir. Bu çalışmada kuş figürlü olan çiniler kapsam dışı tutularak⁶, diğer hayvan figürleri ile insan tasvirinin yer aldığı çiniler ele alınmıştır. Anlatımdaki sıralamada sağlam örnekler öne alınarak, ilk olarak insan figürlü çiniye yer verilmiş, sonrasında yırtıcı olanlardan başlanarak, hayvan figürlü çinilerin her biri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu tasvirler Selçukluların gündelik yaşamlarından kesitleri yansıttığı gibi, mitolojik ve destansı karakterlerin çinide vücut bulmuş hali gibidir.

Keykubadiye Sarayında 2014-2017 yılları arasında sürdürülen sondaj ve kazı çalışmalarında sadece bir çinide insan figürüne rastlanmıştır (Fot. 1). 2014 yılında Dört Kemerli Yapının yaklaşık 1 m doğusunda açığa çıkarılan çini, sekiz köşeli yıldız formundadır ve sıraltı tekniğinde hazırlanmıştır. 20.07 cm çapında ve 2.5 cm kalınlığındaki çinideki süsleme geleneksel olarak yıldız formuna uygun şekilde beyaz astar üzerine dışta kalın bir şerit, içte ise ince bir çizgi ile belirlenmiş çerçeve içinde düzenlenmiştir. Desenler kobalt mavi, siyah ve turkuaz renklerle boyanmıştır. Çininin merkezinde elinde kürek tutan, önünde ve arkasında birer bitki ile sınırlandırılmış erkek figürü tasvir edilmiştir. Sola dönük vaziyette elinde küreğiyle toprağı bellerken betimlenen figür, muhtemelen bir bahçıvanı yansıtmaktadır. Hafif uzun, yassı başa sahip olan figür, birkaç noktasal hareketle ortaya konan saç dışında, genel olarak kel biçimdedir. Çizgisel olarak belirtilen kafasının yanlarından uzanan saçları ise oldukça uzun tutulan sivri sakalıyla birleşmiş halde verilmiştir. Yüz hatları belirgin işlenen figürün iri gözlerinin üzerinde kaşları yay şeklindedir. Burnu oldukça büyüktür. Sakal ve bıyık arasında ise beyaz renkle şekillendirilen ağız kısmı seçilmektedir. El, kol ve küreği tutuş biçimi oldukça gerçekçi bir görünüm sergileyen figürün sağ ayağı havada, elindeki küreği toprağa saplamak üzere hareketli biçimde verilmiştir. Üzerindeki yarım kollu, yuvarlak yakalı elbisesi kobalt mavi, içine giydiği uzun kollu mintanı ile bileklerinin üstünde sonlanan pantolonu turkuaz renkte boyanarak kompozisyona canlılık katmıştır. Figürün önünde ve arkasında uzunca dallardan uzanan yuvarlak formlu meyveler ile uçlarında kırçilli görünümüyle haşhaşı anımsatan büyük bir meyveyle sonlanan bitkiler yer almaktadır. Bitkilerin üsluplaştırılmış çiçekleri ikişerli şekilde bakışık olarak işlenmiştir. Figürün iki ayağının alt kısmına gelen köşe, diğer yıldız köşelerindeki üçgen şekilli bölmelerden farklı olarak çizgisel üslupta, toprak betimlemesi şeklinde boyanmıştır. Figürün çevresindeki diğer boşluklar turkuaz ve kobalt mavi renklerde dolgulanmıştır. Bazı yıldız köşelerinde rezerv tekniğinde rumi motifi görülür. Astar renginde bırakılan rumilerin çevresi ise kobalt mavisi ile boyanmıştır⁷.

6 Keykubadiye Sarayı kazısı buluntuları içerisinde çini ve seramik malzemeler üzerinde de çeşitli tür ve özellikte kuş tasvirleri bulunmaktadır. Her iki malzeme üzerindeki kuş tasvirleri, farklı bir çalışmada bir arada ele alındığı için bu çalışmada kapsam dışı tutulmuştur.

7 Baş, 2017a, 11; Baş, Dursun & Özdemir, 2017, 109.

Fot. 1:

İnsan figürlü
(bahçıvan) sıraltı
sekiz köşeli yıldız
çini

Sıraltı tekniğinde hazırlanmış hayvan figürlü çinilerin bazıları sağlam veya sağlama yakın durumda ele geçmiş olmakla birlikte bazı örnekler küçük parçalar halinde bulunmuştur. Tamamına yakını sekiz köşeli yıldız formulu olan ve kalınlıkları 2.5 cm ile 3.4 cm arasında değişiklik gösteren çinilerdeki desenler çoğunlukla şeffaf sıraltıya siyah, kobalt mavi ve turkuaz renkte boyanmıştır. Figürler çininin ortasına yerleştirilmiş, etrafında ise ağırlıklı olarak bitkisel motifler görülmekle birlikte, değişik türde motiflerden oluşan süslemelere de yer verilmiştir. Bu gruptaki çinilerin çoğunluğu 2017 yılı çalışmalarında Dört Kemerli Yapının doğusundaki E3 açmasında açığa çıkarılmıştır.

E3 açmasında açığa çıkarılan sekiz köşeli yıldız çinilerden ilki 20.07 cm. çapında ve 2.5 cm kalınlığında olup, sıraltı tekniğinde kurt figürüyle süslenmiştir (Fot. 2). Çininin köşeleri büyük ölçüde tahrip olmakla birlikte merkeze konumlandırılmış olan kurt figürü hemen hemen tamdır. Benzer örneklerde süsleme dışta kalın bir şerit, içte ise ince bir çizgi ile belirlenmiş çerçeve içinde düzenlenmiş olmakla birlikte, kırık olması sebebiyle kalın şerit burada izlenememekte, ince çizgi ise yer yer görülmektedir. Şeffaf sıraltıya, beyaz astar üzerine siyah renkte konturları çizilerek verilen figür, kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Renkler vücudun bazı bölümlerinde koyu, bazı bölümlerinde ise açık tonda verilmiştir. Etrafında ise beyaz renkteki zeminde rumi görünümlü yaprak oluşturacak şekilde siyah renkte rezerv tekniğinde dolgu yapılmıştır. Bu uygulama sonucu figürün etrafında bilinçli bir şekilde çerçeve oluşturma düşüncesi doğmuştur.

Figür, dönemin farklı merkezlerindeki (Kubad Abad Sarayı) örneklerde de görüldüğü gibi başını arkaya doğru çevirmiş, ön sağ ve arka sol ayağını yukarıya doğru kaldırmış, diğer iki ayak ise yere basar vaziyette gösterilmiştir. Figür, Türk kültüründe Kurt'a yüklenen sembolik bir anlatım yerine doğal bir görünümde dir. Bulunduğu çoğ-

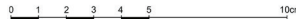
rafyanın doğal hayvan varlığının bir türü olarak işlenmiş görünmektedir. Sol ön ve sağ arka patilerinin denk geldiği bölümler kırılmıştır. Ayrıca yukarıya doğru kaldırdığı ön ayağının düz kesilmesi, patisi yok gibi görünmesini sağlamıştır. Kuyruğu yukarıya doğru, çok kalın-tüylü, adeta bir yaprak gibi dekoratif şekilde gösterilmiştir. Genel anlamda köpek figürleriyle de benzerlik gösterirken, sivri kulakları ve kuyruk yapısından dolayı figür, kurt olarak değerlendirilmiştir.

Çinide sırlama sırasında oluşmuş, yoğun boya akmaları görülmektedir. Özellikle figürün baş ve arka kısmına doğru yoğunlaşan akma sebebiyle baş kısmındaki detaylar tam olarak izlenmemektedir.

2017 yılında E3 açmasında çıkan sıraltı tekniğindeki vaşak figürlü sekiz köşeli yıldız çini, bazı kırıklar dışında genel olarak sağlamdır (Fot. 3). Yıldız köşelerinden dördü sağlam, dördü ise büyük ölçüde kırıktır. Süsleme dışta siyah renkte kalın, içte ise ince bir çizgi ile yıldız formuna uygun olarak çerçevelenmiştir. Vücudunun büyük bir bölümü çininin merkezinden aşağıda verilen figür, sola doğru yönelerek başını arkaya çevirmiş, sol ön

Fot. 2: Kurt figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini

Fot. 3: Vaşak figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini

ve sağ arka ayağını yere basmakta, sağ ön ve sol arka bacağını ise yukarıya kaldırmış biçimde, adeta hareket halindedir.

Figür, beyaz astar üzerine konturları siyah renkte çizilerek kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Çinide yoğun şekilde sır atması olduğu için kobalt mavisi renkte bozulmalar meydana gelmiş, bu nedenle mor renge dönüşmüştür. Figürün kafası küçük ve yuvarlak, kulakları dik ve büyüktür. Ağız açık olarak tasvir edilmiş olup, gözü zemin renginde dairesel olarak belirtilmiştir. Kuyruğu ise gövdeye yakın bölümden şişkin, geriye doğru gittikçe inceleyen şekilde verilmiştir. Bu anatomik özellikleriyle doğal ortamın bir hayvan türü olarak saray çinilerinde yerini almıştır. Figürün etrafına rezerv tekniğinde bitkisel süslemeler yapılarak boş alanlar doldurulmuştur. Bitkisel süslemelerde üstte ters palmet motifine, diğer bölümlerde ise rumi motiflerine yer verilmiştir. Motifler siyah çizgilerle konturlanarak, etrafları patlıcan moru ve turkuaz renklerde boyanmıştır. Bu haliyle motifler boyalı kısımların arasında zemin rengindedir.

Bu gibi kompozisyonlarda, aslan ve köpek gibi hayvanlarda, yukarı kaldırılmış ön bacak bilekten bükülmüş şekilde aşağıya doğru yönlendirilmiş ve genellikle patileri gözükmezken, burada bükülmeden yukarıya doğru kaldırılarak, bacak tam olarak gösterilmiştir. Bu yönüyle benzer uygulamalardan ayrılmaktadır.

2017 yılında E3 açmasında çıkan sıraltı tekniğindeki ayı figürlü, sekiz köşeli yıldız çini, 20.07 cm çapında ve 2.5 cm kalınlığındadır (Fot. 4). Çini, köşelerden birinin uç kısmının kırık olması dışında bütüne yakındır. Bu haliyle hayvan figürlü yıldız çiniler arasında en sağlam örnektir. Çinide kobalt mavisi olan bölümlerde kısmî sır akması görülürken, bu durum figürün özelliklerini kaybettirecek kadar yoğun değildir.

Çininin kenarında yıldız formuna uygun şekilde beyaz astar üzerine dışta siyah renkte kalın çerçeve yapılmıştır. Bu çerçeveli alan içerisinde çininin merkezinden biraz

Fot. 4: Ayı figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini

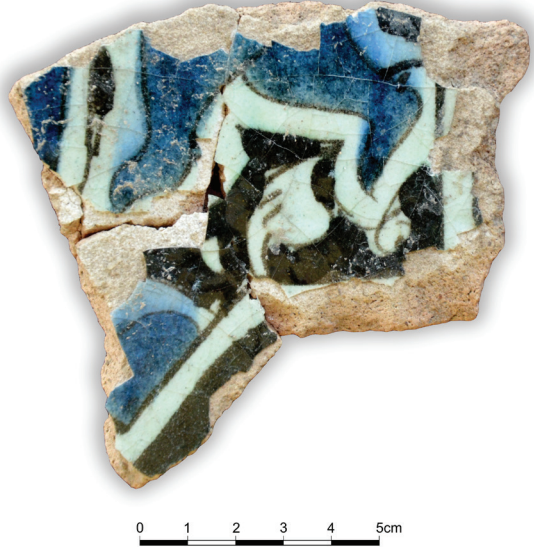
aşağıya doğru yerleştirilen ve sola doğru yönlendirilen figür, baş kısmı da dahil olmak üzere yandan tasvir edilmiştir. Doğal ortamındaki görünümüyle verilen figürün sağ ön dışındaki ayakları normal şekilde yere basar görüntü içerisinde olmakla birlikte, sağ ön ayağı hafifçe havaya kaldırılmış ve bilekten bükülmüştür. Beyaz zemin üzerine siyah ile konturlanan figür kobalt mavisi renkte verilmiş, kuyruğu ise siyaha boyanmıştır. Baş hafif öne eğik olup, ağzı açık, kulakları kısadır ve gözü siyah kontur çizgisi ile daire içerisine alınarak zemin renginde verilmiştir. Ağzında üstte ve altta siyah renkte birer diş görülmektedir.

Çinide, figür dışında ön plana çıkan süslemelerden birisi de siyah renkte boyamayla yapılmış, alt köşeden başlayarak figürün arkasından uzanan ve üst köşede nihayetlenen kozalak görünümüne ağaç (hayat ağacı?) motifidir. Alttan yukarı doğru incelecek, hafif eğri biçimde uzanan ağaç gövdesinin her iki yanında çizgisel dallardan gelişim gösteren tomurcuklar bulunmaktadır. Kozalak şeklinde nihayetlenen ağacın üst kısmının içi çapraz çizgilerin kesişmesiyle kareleme yapılmış ve merkezine damla şeklinde bir motif işlenmiştir. Gövdede olduğu gibi yine bu bölümün de etrafında tomurcuk motifleri vardır.

Figür ve ağaç motifi dışındaki alanlar ise rezerv tekniğinde rumi motifleri veya dairesel süslemeler yapılarak doldurulmuştur. Motifler siyah çizgilerle konturlanarak, etrafları siyah ve yer yer kobalt mavisi renklerde boyanmıştır. Bu haliyle motifler, boyalı kısımların arasında zemin rengindedir.

Çini hem işçilik hem de kompozisyon açısından diğer örneklerimizden daha özenli bir görünüm sergiler. Figürde özellikle arka bacakların gösterimi başta olmak üzere, diğer kısımlarda da kontur çizgileriyle yapılan uygulama sayesinde, incelediğimiz örneklerle göre belirgin bir üç boyutlu etki yaratılmıştır.

2016 yılında D2 açmasında küçük parçalar halinde bulunan çinilerin birleştirilmesi sonucunda, yıldız çini üzerinde bir hayvanın arka bacakları görülmüştür (Fot. 5). Söz konusu figürün 2017 yılında sağlam olarak ele geçen çinideki ayı figürünün arka bacakları ile büyük ölçüde

Fot. 5: Ayı figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini parçası

benzerlik göstermesi sebebiyle bunun da bir ayı figürüne ait olduğu anlaşılmıştır. Sekiz köşeli yıldız çini olduğu anlaşılan örneğimizde kompozisyon beyaz astar üzerine siyah ve kobalt mavisi renklerle oluşturulmuştur. Siyah renkte konturlanan figür kobalt mavisi ile boyanmıştır. Bacaklarının arasında diğer birçok örnekte olduğu gibi rezerv tekniğinde rumi motifi işlenmiştir. Mevcut kalıntıda görüldüğü üzere çinide dışta siyah renkte kalın bir şerit, içte ise yine siyah renkte ince bir çizgi ile yıldız formuna uygun çerçeve oluşturulmuştur.

2017 yılında E3 açmasında çıkan sıraltı tekniğinde keçi veya ceylan olması muhtemel figürle süslenmiş sekiz köşeli yıldız çini, genel olarak sağlam olmakla birlikte, köşelerden biri tamamen kırılmıştır (Fot. 6). Çini dışta oldukça kalın, içte ise ince siyah renkte yıldız formuna uygun olarak çerçevelenmiştir. Ayı figüründe olduğu gibi merkezden biraz aşağıda verilen figür tam olarak izlenebilmektedir. Süsleme şeffaf sıraltı beyaz astar üzerine turkuaz, kobalt mavisi, patlıcan moru ve siyah renklerde yapılmıştır. Çinideki esas süslemeyi teşkil eden figür siyah renkte konturlanarak kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Bazı bölümlerde sır atması olduğu için kobalt mavisi mor renge dönüşmüştür.

Sola doğru hafif koşar vaziyette verilen figürün sol ön bacağı ileri uzanmakta, sağ ön bacağı ise bilekten kırık biçimde arkada kalmıştır. Arka bacakları ise hafif geridedir. Bu haliyle özellikle ön bacak hareketlerinden koşar vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Figürün boynu hayli uzun, başı ise büyük ve ağız hafif açıktır. İki boynuzu ve tek kulağı görülürken, gözü zemin renginde bırakılmış ve kuyruğu çok kısa tutulmuştur.

Fot. 6: Keçi-ceylan figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini

Diğer çinilerde olduğu gibi figürün etrafına rezerv tekniğinde bitkisel süslemeler yapılarak boş alanlar doldurulmuştur. Bitkisel süslemede kıvrım dallardan gelişim gösteren palmet ve rumi motiflerinin yanı sıra tek başına rumi motiflerine de yer verilmiştir. Motifler siyah çizgilerle konturlanarak, etrafları patlıcan moru ve turkuaz renklerde boyanmıştır.

2014 yılındaki sondaj çalışmasında Dört Kemerli Yapının doğusunda kırık durumda bulunan yıldız formu çininin köşe-

Fot. 7:

Kedigiller ailesinden figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini parçası

lerinden birine ait olan parçada hayvan figürlü küçük bir detay izlenmektedir (Fot. 7). Bu özelliği ile sekiz köşeli yıldız çini parçası olduğu anlaşılmaktadır. Sıraltı tekniğinde hazırlanmış olan çininin, izlenebildiği kadarıyla dışta oldukça kalın, içte ise ince siyah renkte yıldız formuna uygun olarak çerçeveslendiği görülür. Kalıntıda bir hayvanın iki ayağı görülmektedir. Süsleme şeffaf sıraltına, beyaz astar üzerinde kobalt mavisi, turkuaz, patlıcan moru ve siyah renklerle yapılmıştır. Kedigiller ailesinden birine ait (aslan?) tasvirde, figürün sağ arka bacağı ile sol ön bacağı kısmen mevcuttur. Sağ ön ayağının küçük bir bölümü görülürken, dönemin aslan figürlerinin birçoğunda olduğu gibi bacağının havada olduğu anlaşılmaktadır. Yine küçük bir kalıntısı görülen sol arka bacağı ise görünürde muhtemelen arkaya doğru uzanmaktadır. Siyah renkte konturlanan figürün sağ ön ve sol arka bacağı patlıcan moru, çok küçük bir bölümde görüldüğü üzere vücuduyla birlikte sol ön ve sağ arka bacağı ise kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Figürün çevresi bitkisel motifli dolgu elemanlarıyla bezenmiştir⁸.

2016 yılında D2 açmasında ele geçen sıraltı tekniğinde hazırlanmış bir diğer sekiz köşeli yıldız çininin tek köşesi ile diğer köşeye geçiş kısmının görüldüğü küçük bir parçada, bir figürün sadece ön bacakları görülmektedir (Fot. 8). Figür, Selçuklu dönemi çinilerinde sıkça karşılaşılan kedigiller ailesine ait olmalıdır⁹. Şeffaf sıraltına, beyaz astar üzerinde siyah konturlanarak kobalt mavisi renkte boyanan figürün sol ön ayağı yere basmakta, sağ ön bacağı ise havaya kalkıktır. Bu haliyle de yürür vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Etrafındaki dolgu motiflerinde de benzer konturlama ve boyama yapılmıştır. Ancak mevcut kalıntı bu düzenlemelerin niteliği hakkında yeterli veri

8 Baş, Dursun & Özdemir, 2017, 110.

9 Baş, Duran & Dursun, 2018, 400.

sunmamaktadır. Çininin kenarlarında ise yıldız formuna uygun olarak dışta yeşil renkte kalın bir şerit, içte ise ince bir çizgi ile belirlenmiş çerçeve yapılmıştır.

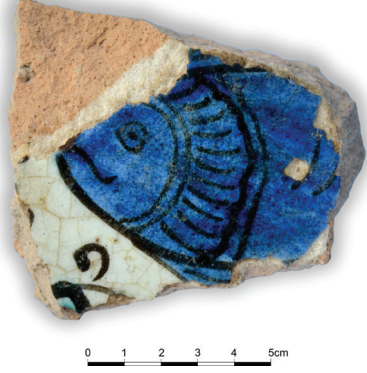
2015 yılında, Dört Kemerli Yapının güneydoğusunda ele geçen sıraltı tekniğindeki küçük parçada balık figürü bulunmaktadır (Fot. 9). Şeffaf renksiz sıraltıta, beyaz astar üzerine siyah renkte konturlanarak kobalt mavisi renkte boyama dışında, doğal görünümde olan balığın sadece baş kısmının büyük bir bölümü ile gövdesinin az bir kısmı izlenmektedir¹⁰. Baş dairesel iki çizgi ile belirlenmiş, ağız S şeklinde, göz ise daire içerisinde siyah nokta halinde gösterilmiştir. Gövdeye geçiş bölümü de gövdeden yine dairesel iki çizgi ile ayrılmıştır. Söz konusu çizgiler arasında kalan alan basit çizgilerle taranarak vurgulanmıştır. Mevcut parça, çininin formunun öğrenilmesi için yeterli değildir.

2017 yılında D2 açmasında ele geçen sıraltı tekniğindeki küçük bir parça, balık figürünün yer aldığı başka bir örnektir (Fot. 10). Bazı kırıkları olan çini, üçgen formundadır. Kenar hatlarından ve balık figürünün baş ile kuyruk gibi kısımlarının olmaması gibi özelliklerden dolayı çininin üçgen formunun, bir başka çiniden kesilerek elde edildiği anlaşılmaktadır. Bu uygulama ikinci bir kullanım veya hatalı imalat bir çininin sağlam olan bölümünün değerlendirilmesi gibi nedenlerden dolayı olmalıdır.

Üçgen çinide, şeffaf sıraltıta beyaz astar üzerine yapılan balığın, iri pullu gövdesinin bir bölümü izlenmektedir. Sağa doğru yönelmiş biçimde tasvir edilmiş, siyah renkte konturlanan balığın pulları ile yüzgeçleri yine siyah renkte çizilerek kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Çinide balığın üst

Fot. 8: Kedigiller ailesinden figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini parçası

Fot. 9: Balık figürlü sıraltı çini parçası

Fot. 10: Balık figürlü sıraltı çini parçası

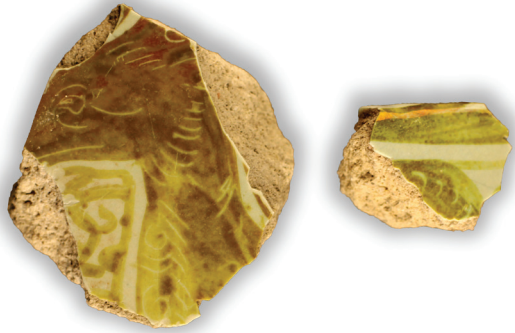
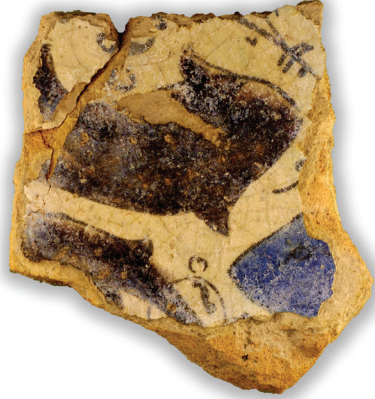
10 Baş, 2017b, 70.

kısımındaki bölümde ise çizgisel olarak yapılmış kıvrım daldan gelişen içe doğru kıvrılan yapraklara sahip bitkisel süsleme bulunmaktadır.

Bir diğer balık figürlü sıraltı çini 2017 yılında Dört Kemerli Yapının çevresinde yüzeye yakın olarak bulunmuştur (Fot. 11). Kırık parça üzerinde yer alan tasvirde diğerlerinden farklı olarak üç balık görülmektedir. Şeffaf renksiz sıraltı beyaz astar üzerine siyah konturlamayla tasvir edilen balıklardan ikisi patlıcan moru, diğeri de kobalt mavisi renkte boyanmıştır. Patlıcan moru renkte boyanan balıklardan birinin sadece sırtı, diğerinin ise baş ve gövdesinin bir bölümü, kobalt mavisi renkteki balığın da başı sağlam kalabilmiştir. Her ne kadar mevcut kalıntı bütün bir kompozisyon sunmasa da izlenen bölümlerde patlıcan moru renkteki balıkların başları ters yönde sırtları birbirine dönük olarak, kobalt mavisi renkteki balığın ise her iki balığın ortasındaki boşluğa doğru yüzer şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Balıklarda ayrıntıya fazla gidilmemiştir. Balıklar dışında kalan alanlara çizgisel olarak kıvrım dallardan gelişim gösteren bitkisel süslemeler yapılmıştır.

Sıraltı tekniği çinilerin yanı sıra lüster tekniğindeki çinilerde de figürlü süsleme görülmektedir (Fot. 12). Bunların bir bölümü kuş figürlü iken, sadece bir parçada at figürü yer alır. 2017 yılında E3 açmasında açığa çıkarılan bu örnek, sıraltı tekniği çinilerdeki gibi krem renkli hamura sahiptir. At figürü beyaz opak sır üzerinde tamamen sarı-kahverengi lüsterle çizgisel detaylandırmalar yapılarak işlenmiştir. Hayli küçük olan kırık parçada atın başı ve boynu görülmektedir.

Fot. 11:
Balık figürlü
sıraltı çini
parçası

Fot. 12: At figürlü lüster çini parçası

2. Değerlendirme ve Sonuç

Türk çini sanatı üzerine yapılan çalışmalarda özellikle saray buluntularının önemli bir yeri vardır. Bunlar arasında figürlü çiniler daha fazla ön plana çıkan grup olarak görülmektedir. Özellikle Kubad Abad başta olmak üzere, dönemin saraylarında yapılan kazı çalışmalarında ele geçen figürlü çiniler, Anadolu Selçuklu dönemi saray süsleme sanatında beğenin yönünü açıkça ortaya koyar. Figürler, Türklerin köklü tarihinin çeşitli evrelerinde yer bulan bir karakteri yansıttığı gibi çeşitli sembolik anlamlar da içerebilmektedir. Diğer taraftan herhangi bir anlam yüklenmeden sadece mevcut coğrafyaya ait hayvan çeşitliliğinin bir türünü sunmak için de yapılmış olmalıdır. R. Arık Kubad Abad Sarayı figürlü çinilerini tanımlarken ‘Selçuklu Klasığı’ olarak isimlendirdiği figürlü tasvir geleneğinin İç Asya ve İran tarihinden süzülüp gelerek, Ön-Asya’da Bizans, Suriye ve Fatımî tasvir ekolleri ile karşılaşan yeni bir sentez olduğunu belirtmektedir¹¹.

Mevcut veriler ışığında Sultan I. Alaeddin Keykubad tarafından inşa ettirildiği kabul edilen Keykubadiye Sarayı, sultanın eklemeler yaptırdığı veya bizzat inşa emrini verdiği diğer saraylar gibi çeşitlilik sunan figürlü çinilere sahiptir. 2014 yılındaki 11 gün gibi çok kısa süren sondaj çalışmalarında farklı teknik ve süsleme özellikleri gösteren çok sayıda çininin açığa çıkarılması, sarayın ne denli öneme sahip olduğunu yansıtmıştır. 2015 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla sistemli bir düzende devam ettirilen kazı çalışmalarında bu sayı daha da artmıştır. Bu çalışmada bahsi geçen süreçle birlikte 2017 yılına kadar ele geçen figürlü çinilerden, kuş figürlü olanların dışındaki örnekler ele alınmıştır.

Figürlü süslemelerin büyük çoğunluğu tam veya tama yakın olarak açığa çıkarılan sekiz köşeli yıldızlar üzerinde yer almaktadır. Bir parça ise üçgen formudur. Kenar hatları ve üzerindeki süslemenin kesintiye uğraması nedeniyle bu çininin üçgen formu imalat sırasında değil, sonradan tıraşlama yapılarak elde edilmiştir. Bazı parçalar ise bütün kenarlarından kırık olduğu için çininin formu hakkında bilgi sunmamaktadır.

Keykubadiye Sarayı çinilerinde figürlü süsleme olarak, doğada var olan tasvirlerin yanı sıra fantastik yaratıklar da tercih edilmiştir. Fantastik yaratıkların tamamı kuş türevlerini yansıtmaktadır. Bu çalışmada ele alınan figürlerin her biri ise doğada var olan türlerden oluşmaktadır. Bunlardan bir tanesi insan figürü olup, diğerlerinin tamamı hayvan figürleridir. Figürlerin bazıları dönemin diğer örnekleriyle benzerlik gösterirken, bir bölümü de tasarımcısının kendine özgü ünik uygulamalarıdır.

Anadolu Selçuklu dönemi tasvir sanatında insan figürü hemen her malzeme üzerinde çeşitli düzen ve özelliklerde yapılarak, sevilerek kullanılmıştır. Farklı pozisyonlarda verilen figürlerde daha çok bağdaş kurup oturma biçimi tercih edilmiş olmakla birlikte, ayakta veya bazı işlerle uğraşan figürler de yer alır. Özellikle Kubad Abad Sarayı çini buluntuları arasında farklı pozisyonlarda insan figürü görülür. Keykubadiye Sarayı kazılarında ise günümüze kadar yapılan çalışmalarda sadece bir

11 Arık, 2019, 273.

çinide insan figürü ile karşılaşılıyor (Fot. 1). Elindeki tarım aleti ile verilen figür tarlada-bahçede çalışan bir bahçıvanı yansıtmaktadır. Saray eşrafı dışında gündelik yaşamdan birini yansıtmaya açısından büyük önem taşıyan bu figür, tipi açısından da dönemin tasvir sanatında gördüğümüz ve genel anlamda Türk tipi diye tanımlanan özelliklerden farklı bir görünüm sergilemektedir. Tarımsal bir faaliyetin tanımlandığı bu sahne ile benzerlik kurulabilecek bir örnek Kubad Abad Sarayı kazısında ele geçen lüster tekniğindeki sekiz köşeli yıldız çiniye ait küçük bir parçada yer almaktadır¹². Kırık olduğu için işlenen konu tam olarak izlenemezse de parçanın mevcut bölümündeki toprağı kazmak için kullanılan tarım aleti, Keykubadiye Sarayı insan figürlü çinideki malzeme ile benzerlik içerisindedir (Fot. 13; Çiz. 1). Günlük bir olayın canlandırıldığı benzer sahneler Selçuklu dönemine ait Kitâb el-Tiryâk (1198-99) yazmasına ait bir minyatürde¹³ ve bazı madeni eşyalarda¹⁴ da karşımıza çıkar (Fot. 14; Çiz. 2).

Hayvan figürlü çinilerde çeşitlilik izlenmektedir. Kedigiller veya köpekgiller ailesinden olan figürlerin yanı sıra ceylan-keçi, ayı, at ve balık gibi doğada var olan figürler tercih edilmiştir.

Kedigiller veya köpekgiller ailesine mensup figür ile şekillendirilmiş, büyük ölçüde sağlam olarak ele geçen iki adet sekiz köşeli yıldız çini örneği bulunmaktadır. Bunlardan biri kurt diğeri de vaşak figürüdür (Fot. 2-3). Kurt figüründe boya akmasının fazla olması sebebiyle, hayvanın özellikle baş kısmı ile ilgili anatomik özellikler büyük ölçüde kaybolmuştur (Fot. 2). Hayvan, dönemin diğer bölgelerinde bulunan kediköpekgiller ailesinin birçoğunda olduğu gibi koşar halde gösterilmiş, ön sağ ve arka sol bacakları havada diğer ayakları ise yere basar şekilde verilmiştir. Burada figürün özellikle kuyruğu dikkat çekicidir. Kuyruk, birçok hayvanın aşağıya yönelik olarak tasvir edilen kuyruğunun aksine, Kubad Abad Sarayı buluntuları arasında yer alan kurt figürlerinden birinde de görüldüğü üzere tüylü bir şekilde yukarıya doğru yönelmiştir. Havaya kalkan ön bacağının patisinin gösterilmemesi açısından da dönemindeki birçok örnekle benzerlik içerisindedir¹⁵ (Fot. 15). Bir yıldız çini parçasında, sadece ön bacakları görülen figürde de benzer uygulamaya yer verilmiştir. Bir başka küçük parça yıldız çinide izlenebildiği kadarıyla koşar halde verilen figürün yere basan sol ön ve sağ arka ayakları görülmektedir.

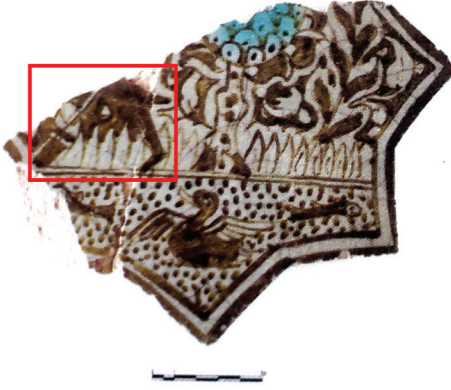
Sağlam olarak ele geçen bir başka yıldız çini örneğimizde, Türk süsleme sanatında fazla karşılaşmadığımız vaşak figürü görülür (Fot. 3). Hayvan yine sola doğru koşar şekilde gösterilmiştir. Sol ön ve sağ arka ayaklar yere basmakta, sağ ön ve sol arka

12 Arık, 2017, 239; Arık, 2019, 272-273.

13 Kitâb el-Tiryâk, 5. Minyatür.

14 Günümüzde dünyanın çeşitli müzelerinde yer alan İslami döneme ait bazı madeni şamdanlarda elinde kürekle çalışan insan figürleri görülmektedir. Bunlar, şamdanlarda ayrı ayrı verilen çeşitli sahneler içerisinde yer alan kompozisyonlardır. D. S. Rice, bu şamdanları detaylı olarak incelemiş ve kompozisyonların bazılarını mevsimler veya ayın hareketleri ile ilişkilendirmiştir. Bk. Rice, 1954: 1-39.

15 Arık, 2000, 110; Bozer & Çeken, 2016, 178.

Fot. 13 ; Çiz. 1: Lüster sekiz köşeli yıldız çini Kubad Abad Sarayı (R. Arık'tan)

Fot. 14: Kitâb el-Tiryâk Minyatürü

Çiz. 2: Musul Şamdanı (D. S. Rice'den)

bacaklar ise havaya kalkık durumdadır. Hayvanın rumi motifini andırır kısa kuyruğu yine aşağıya değil, geriye doğru yönelmiştir. Burada, çoğu uygulamadan farklı olarak hayvanın havaya kalkık ön bacağı kesik şekilde değil, patisiyle birlikte tam olarak verilmiştir.

Sağlam olarak ele geçen sekiz köşeli yıldız çinilerden birinde ayı tasviri görülür (Fot. 4). Sola dönük ve yürür halde verilen figür kobalt mavisi renkte ve siyah konturludur. Ağzı açık, gözü zemin renginde, küçük kulaklı ve küçük kuyrukludur. Oldukça gerçekçi verilen figürün havaya kalkık halde gösterilmek

Fot. 15: Kurt figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini, Kubad Abad Sarayı (Konya, Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi)

istenen ön sağ bacağı adeta bilekten kırılmış gibi geriye doğru gösterilmiştir. Kontur çizgileriyle özellikle bacakların vücut birleşiminde üç boyutlu etki yaratılmıştır. Anadolu Selçuklu dönemine ait ayı figürlü bir diğer çini Kubad Abad sarayı buluntuları içerisinde yer almaktadır. Başını öne eğmesi ve birçok uzvunun yanı sıra kobalt mavisi renkte boyanmasıyla Keykubadiye örneğiyle benzerlik sergileyen Kubad Abad figürü sırtında patlıcan moru renkte bir kuşak olmasıyla farklı yönlere de sahiptir¹⁶ (Fot. 16).

Fot. 16:

Ayı figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini, Kubad Abad Sarayı (Konya, Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi)

Bir başka sekiz köşeli yıldız çini parçasında bir ayının arka bacakları görülmektedir (Fot. 5). Mavi renkli figürde bacakların verilışı, sağlam ayı figürünün arka bacaklarının gösterimiyle büyük benzerlik içerisindedir.

Büyük ölçüde sağlam olan bir başka sekiz köşeli yıldız çinide sola doğru koşar pozisyonda keçi-ceylan tasviri bulunmaktadır (Fot. 6). Vaşak figüründe olduğu gibi kobalt mavisi renkte verilen figürde yine ayrıntıya gidilmiş, bacaklarda toynaklar dahi gösterilmiştir. Burada da yine arka bacakların verilışinde üç boyutlu etki yaratılmaya çalışılmış gibidir.

Figürlü çiniler arasında üç farklı parçada balık tasvirleri bulunmaktadır (Fot. 9-11). Parçalardan birinde balığın baş kısmı, diğerinde ise gövdesi görülmektedir. Üçüncü parçada ise üç adet balık figürü vardır. Bunlardan birinin sadece sırtı, ikincinin ise baş ve gövdesinin bir bölümü, diğerinin de başı sağlam kalabilmiştir. İlk iki örnekte balıklar ayrıntılı olarak verilmişken, üçüncü örneğimizde ayrıntıya gidilmemiştir. Anadolu Selçuklu sanatında bolluk-bereket veya burç temsiliyeti olan balık figürü özellikle I.

16 Arık, 2000, 111; Bozer & Çeken, 2016, 180.

Alaeddin Keykubad döneminde farklı malzemeler üzerinde çeşitlilik sergilemektedir. Keykubadiye Sarayında olduğu gibi figürün çini üzerindeki farklı örnekleri yine dönemin önde gelen saraylarından olan Kubad Abad'da bulunmaktadır. Buradaki çinilerde balıklar bir veya birden fazla tasvir edildiği gibi bazen de başka türdeki figürlerle birlikte işlenmiştir (Fot. 17-18).

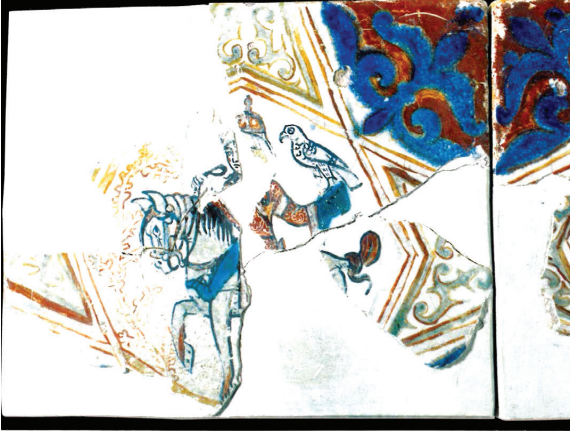

Fot. 17 - 18: Balık figürlü sıraltı çiniler, Kubad Abad Sarayı (Soldaki Fot. R. Arık'tan; Sağdaki Konya, Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi)

Keykubadiye Sarayına ait incelediğimiz figürlü çinilerin biri dışında, tamamı sıraltı tekniğinde süslenmiştir. Sıraltı tekniği çinilerin hamurları krem renkte sık gözeneklidir. Hamur üzerine beyaz astar atılarak, süsleme yapılmış ve şeffaf renksiz sırlanmıştır. Süslemede turkuaz, kobalt mavisi, siyah, patlıcan moru ve yeşil gibi renkler tercih edilmiş, kenarlar ise siyah veya patlıcan moru ile çerçevelenmiştir. Bir örneğimizde farklı olarak kenarlarda yeşil rengin kullanılması ilginçtir ve Keykubadiye Sarayı kazılarında ele geçen yıldız çiniler arasında da tek örnektir. Sağlam örneklerde figürlerin çoğunlukla çininin merkezine yerleştirildiği, bazen de biraz aşağıya kaydırıldığı izlenir. Balık figürlerinden biri dışında, incelediğimiz örneklerde figürlerin tamamı sola dönük olarak verilmiştir (Fot. 1-11).

Figürlü süslemeli tek lüster çini, hamur özellikleri bakımından sıraltı örneklerle benzerdir. Kırık küçük bir parça halindeki çinide at figürü yer alırken, süsleme opak beyaz sır üzerinde farklı tonlardaki bakır renkleriyle yapılmıştır (Fot. 12). Her ne kadar atın boyun ve baş kısmının bir bölümü izleniyor olsa da detayların verilmesinde adeta üç boyutlu etki yaratacak şekilde uygulamalara gidilmesi, eseri diğer buluntulardan farklı kılar. Teknik olarak dönemin diğer örnekleriyle paralellik izlenmesine rağmen, bu teknikte at figürünün yapılmış olması çiniyi ünik kategoriye taşımaktadır. Anadolu

Selçuklu dönemine ait at figürünün farklı örnekleri II. Kılıç Arslan Köşkü minai tekniği çinilerin bazılarında genel olarak binicisiyle (süvari)¹⁷, Kubad Abad Sarayı sıraltı tekniği çinilerinde ise genelde tek başına görülmektedir¹⁸ (Fot. 19-20).

Fot. 19: Süvari tasvirli minai çini, II. Kılıç Arslan Köşkü (İstanbul, Çinili Köşk Müzesi-R. Arık'tan)

Fot. 20: At figürlü sıraltı sekiz köşeli yıldız çini, Kubad Abad Sarayı (Konya, Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi)

Keykubadiye Sarayı çinilerinde görülen figürler Anadolu Selçuklularının adeta karakteristik tasvir üslubunda yapılmıştır. Form ve teknik özelliklerinin yanı sıra figüratif olarak dönemin çeşitli bölgelerinde ele geçen çinilerle benzerlik içinde olduğu gibi bazıları da ünik örneklerdir. Sınırlı örnekle, şimdilik gerçek anlamda bir kıyaslama yapmak zor olmakla birlikte, ilerleyen dönemlerde ele geçecek buluntularla daha sağlıklı karşılaştırmaların yapılabileceğini düşünmekteyiz.

17 Arık, 2000, 35-36.

18 Arık, 2007, 310-311.

KAYNAKÇA

- Arık, R. (2000). *Kubad Abad, Selçuklu Saray ve Çinileri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arık, R. (2007). Anadolu Selçuklu Saraylarında Çini. *Anadolu Toprağının Hazinesi Çini, Selçuklu ve Beylikler Çağı Çinileri*. İstanbul: Kale Grubu Kültür Yayınları, 219-398.
- Arık, R. (2017). *Selçuklu Sarayları ve Köşkleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Arık, R. (2019). Kubad Abad Çinileri. *Beyşehir Gölü Kıyısında Bir Selçuklu Sitesi: Kubad Abad*. Konya: Konya Kültür A.Ş., 225-274.
- Baş, A. (2017a). Keykubadiye Sarayı Kazısında Bulunan Bahçıvan Figürlü Çininin Öyküsü. *Şehir Kültür Sanat (1)*, 8-11.
- Baş, A. (2017b). 2015 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı. 38. *Kazı Sonuçları Toplantısı 23-27 Mayıs 2016 (2)*. Edirne: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 63-78.
- Baş, A. & Dursun, Ş. (2017). Keykubadiye Sarayı 2014 Yılı Sondaj Çalışması. *XX. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 02-05 Kasım 2016*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 87-105.
- Baş, A., Dursun, Ş. ve Özdemir, Y. (2017). Keykubadiye Sarayı Sondaj Çalışması Çini Buluntuları. *Uluslararası XVIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu 22-25 Ekim 2014*. Aydın: Efeler Belediyesi Kültür Yayınları, 105-123.
- Baş, A., Duran, R. & Dursun, Ş. (2018). 2016 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı. 39. *Kazı Sonuçları Toplantısı 22-26 Mayıs 2017 (1)*. Bursa: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 395-410.
- Bozer, R. & Çeken, M. (2016). *Anadolu Selçuklu Çağı Mirası, Müze Eserleri (2)*, Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- İbn Bibi (El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi) (1996a). *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Selçuk Name) (I)*. (M. Öztürk Çev.) Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbn Bibi (El-Hüseyin B. Muhammed B. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi) (1996b). *El Evamirü'l-Ala'ie Fi'l-Umuri'l-Ala'ie (Selçuk Name) (II)*. (M. Öztürk Çev.) Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr*. (M. Öztürk Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kitâb el-Tiryâk*, Bibliothèque nationale de France, Département des manuscrits, Arabe 2964 Description.
- Rice, D. S. (1949). The Oldest Dated 'Mosul' Candlestick A. D. 1225. *The Burlington Magazine (91/561)*, 334-341.
- Rice, D. S. (1954). The Seasons And The Labors of The Months in Islamic Art. *Ars Orientalis, The Arts of Islam and The East (1)*, 1-39.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Sanat Tarihi Dergisi

ISSN 1300-5707

Cilt: XXVIII, Sayı: 2 Ekim 2019

Ege University, Faculty of Letters

Journal of Art History

e-ISSN 2636-8064

Volume: XXVIII, Issue: 2 October 2019

İnternet Sayfası (Acık Erisim)

Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

Clarivate
Analytics
ESCI
Emerging Sources Citation Index

ULAKBİM
TR DİZİN

DOAJ

Crossref

EBSCO

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Academic
Resource
Index
ResearchBID

SÖBIAD